

Sørejser og historiografisk politik

- Britisk historiefortælling om havet og dets folk

I fortællingen af sørejsen har historikere stået overfor et problem. De har været sent på den. Historiografien har været nødsaget til at konfrontere allerede eksisterende fortællinger om begivenhederne, som de udspillede sig i farvande på kanten af deres samtids forestillingsevne. En hob af ord i form af rejseberetninger, myter og fiktion blandet i et uskønt rod. Og ikke nok med, at talerstolen allerede var optaget af rejsens egne ord, men disse var i forvejen beskæftiget med at korrigere, irettesætte og tale i munden på sig selv. Når historikere konsulterede rejseberetningerne, fandt de derfor ord om andre ord. Polemiske angreb på andre fortællere af rejsen og dens fællesskabers betydning. Og forsøg på at bringe tavshed til tale, som synes at have lydt på rejsen – mumlende hvisken i krogene, ulydigheder og oprørske samtaler.

Denne artikel vil forsøge at spore nogle af de måder, hvorpå den engelske historiografi om opdagelsesrejser fra begyndelsen og frem til sin videnskabeliggørelse har italesat skibets fællesskab af stemmer. Artiklens hensigt er ikke at redegøre for hele historiografien om britisk ekspansion men i stedet at se, hvordan historiografens fortællinger har konfigureret skibet som en orden af tale og ord. Jeg vil vise, hvordan historikerne har forsøgt at bringe orden i overskuddet af ord ved at dømme og korrigere dem, for til sidst med den videnskabelige disciplins gennembrud at afvise dem endeligt.

Konflikter om ord og tale kan betragtes som 'politik'. De handler ofte om hvem, der har haft del i historien. Jeg vil hævde, at dette er et afgørende politisk spørgsmål, fordi det vedrører forestillinger om grænserne for de fællesskaber, historien fortæller om, og hvad det vil sige at have 'del' som sådan. Dette politiske spørgsmål om det fælles har været rejst af den franske filosof, Jacques Rancière, der har knyttet det til sprogets kontingens. Han gør i sine værker opmærksom på, at konflikter om ord og deres plads kan ses som konflikter om fællesskabet, da de vedrører spørgsmålet om hvem, der i en given forestilling om fællesskabet kan tale om det fælles. Politik vedrører konstruktionerne af en fælles verden, hvor bestemte objekter er delte, og hvor bestemte subjekter besidder evnen til at designere

disse objekter (Rancièr 2011: 3). Denne evne er for Rancièr aldrig givet qua naturen eller lignende invariabler. I stedet er den genstand for strid og udspiller sig i konkrete konflikter om fællesskabets demarkationslinjer, der bestemmer, hvem der kan fortælle om fællesskabet (Rancièr 1999: 55-57). I disse konflikter er ordene problematiske, fordi de med deres mangel på entydighed kan forskubbes og benyttes i striden om det fælles:

Faren kommer fra alle disse flydende navne, fra mangfoldigheden af homonymer og figurer, der ikke navngiver nogen virkelig egenskab, men i stedet i selve deres bevægelse evner at inkorporere sig selv hvor som helst. Politikens uorden er strengt identisk med en uorden af viden. (Rancièr 1994: 21)¹

Det er denne sammenhæng imellem politiske konflikter om ord og konflikter om viden, som denne artikel vil forsøge at spore igennem sørejserens historie.

Jeg vil forsøge at karakterisere historiografiens forhold til nogle af de konflikter, som Rancièrs videnspoetik har identificeret. Konflikter imellem gode, velfunderede fællesskaber og den tale og de ord, som ikke har haft nogen plads i disse, men alligevel har trængt sig på (Ibid.: 18 samt 30).

Statsskibet og dets fortælling

Det problematiske forhold imellem skibet og ordene er ældre end historiografien om britiske opdagelsesrejser og findes allerede hos Platon, der med Sokrates lignelse om skibet illustrerer en konflikt imellem velfunderede, enstemmige fællesskaber og kontingente artikulationer af fælleshed. Desuden tjener allegorien til at indkapsle det problematiske forhold imellem ord og fællesskab, som jeg med Rancièrs hjælp forsøger at lokalisere i historiografien.

Platons ideelle fællesskab er en enhed uden mellemrum, overlap eller forskydninger. Hvert menneske har sin plads og skal kun udføre den gerning, som hører til denne plads. Dette er Platons definition på retfærdighed (Platon 2003: 174). Der findes en guddommelig orden, som i udgangspunktet udpeger hvem, der er egnede til at udføre hvilke opgaver og indtage hvilke positioner i fællesskabet. Skal enheden nærme sig det gode, skal det ske under ledelse af filosoffen, som ikke har andre motiver end det sande, og som kan se disse idealer klart for sig. Under dennes ledelse er hverken ordene eller menneskene sammensatte eller mangfoldige (Platon 2003: 125 ff., 241).

Statsskibet er på vej imod dette mål, da Platon lader Sokrates fremsætte dets lignelse. Der er imidlertid et problem. Nogen er kommet filosofien i forkøbet og har etableret en principløs orden. Sokrates fortæller om et skib, hvor besætningsmedlemmerne kappes om roret, selvom de ingen forudsætninger har for at styre skibet. Rederen snyder de igen og igen, imens de plotter imod hinanden uden at sky nogen midler for at nå deres kortsigtede mål. Det kulminerer i æde- og drikkegilder, imens det retningsløse skib nærmer sig dets undergang (Platon 2003: 246ff.).

Den egentlige forbrydelse er imidlertid knyttet til sømændenes ord, som forgriber sig på selve muligheden for den sande tale. Selve styrmandskunsten umuliggøres af de stridende sømænds måde at tale om deres bedrifter på. Den, som kan hjælpe dem til at snyde rederen, får nemlig i dette forvirrede fællesskab titlen af ægte styrmand. Rigtig styrmandskunst bliver dermed afskrevet på forhånd og evnen til at navigere dømmes umulig af en besætning, som har gjort principløshed til fundament for sit fællesskab. Herved ender det med, at den egentlige skibskyndige dømmes som en person uden evnen til politisk tale – en uduelig stjernekygger (Platon 2003).

Rancièr har peget i denne retning med sin læsning af Platon. Platons anti-maritime polemik er et opgør med demokratiet (Rancièr 1995: 2). Statsskibsallegorien tjener det formål at beskrive, hvordan filosofens sandheder ikke kan høres i en verden, der styres af tilfældet. Den sætter en type tale op imod en anden og bruger denne modsætning til at fremhæve filosofens sandhed på bekostning af den demokratiske mands ord, der kun udtrykker begæret. Med Rancièr kan vi dermed se konturerne af en konflikt imellem filosofien (og senere historiografien) og folkets ord. Filosofen kan italesætte et naturligt og guddommeligt fundament for fællesskabet, men dette fællesskab synes allerede at have konstitueret sig selv på en skandaløs facon igennem folkets egen tale, der blokerer det sande (Rancièr 1999: 62).

Og med Rancièrs hjælp kan vi også se, hvordan historiografien senere overtog noget af denne forestilling om misforholdet imellem to typer af tale og deres konsekvenser for fællesskabet.

Historiografiens fødsel

Richard Hakluyt (1552-1616) var på mange måder den første store engelske historiker, der skrev om sørejsen (Stafford 1999: 290). Han udgav

sit monolitiske værk *The Principal Navigations*, netop som den britiske søfart begyndte at gøre sig bemærket på verdenshavene. Det enorme værk har siden fungeret som både kilde og skabelon for historikere, der har villet fortælle sørejsen. Værket advokerede kraftigt for ekspansionen og bidrog til at give denne et sprog om rejsen (Mancall 2007: 4 ff. samt Fuller 2008: 23).

Rejsen var for Hakluyt en distribution af den engelske nation, som skulle kurere den for 'lediggang' (idleness). England blev set som et fællesskab, der var ved at briste under presset af overflødige folk, og som resultat blev landets fattige nødsaget til at tigge eller stjæle indtil deres uundgæelige møde med galgen (Hakluyt 1850: 8ff.). Fællesskabet var derfor bebyrdet af et truende, utælleligt folk, som Hakluyt italesatte som en sygdom (Hakluyt 1850: 125). Og ikke kun de ledige hænder truede. Også ledige tunger havde en utilstedelig effekt på fællesskabet, blandt andet fordi ledige præster beskæftigede sig ved at finde på nye ideer at strides om (Hakluyt 1877: 12). Løsningen var at vende sig imod havet, at eksportere de ledige folk og sætte de tilbageværende til at fremstille varer, som kunne omsættes gennem handel (Hakluyt 1903-05 vol. 7: 186). Rejsen kunne altså kurere ørigets sygdom og gennem virksomhed realisere et indre potentiale til storhed gennem mobilisering.

Men ikke enhver bevægelse kunne forstås som rejse, for der var også bevægelser, som var 'idle'. Kun kongemagten kunne instituere den legitime rejse, hvis fortælling i sidste ende også blev fortalt tilbage til det hierarki, der skabte rejsen. Dette var beretninger om den rejsendes syn: varer, ressourcer og lignende strategiske genstande. Her finder vi et hierarki af tale og en distribution af genstande, som talen kan omhandle.

Hakluyt argumenterer for sit eget værks vigtighed som et middel, der skulle hjælpe denne ekspansion på vej (Hakluyt 1903-05 vol 1: xviii).² Dermed skriver han sig selv ind i modsætningen imellem kongemagtens velordnede hierarki af tale og de ledige tungers uorden. Historikerens selvretfærdiggørelse havde dermed i sin konfiguration af forskellige sæt af tale et slægtskab til statsskibsmetaforen hos Sokrates.

Historiografiens sprog om rejsen blev til et sprog om nationen, der gennem havet blev kureret. Desværre syntes fællesskabets sygdom at være fulgt med på skibet og spredte sig fra dækket med fatale konsekvenser som mytteri, sørøveri og ulydighed. Da de første historier om skibet bestod af nøjsomt redigerede antologier som Hakluyts, var det ofte rejsedeltagernes egne, nøje udvalgte, beretninger, der blev det niveau, hvor disse konflikter

blev italesat for derefter i mødet med historiografien at blive sat i en kontekst om nationens udfoldelse³. Dermed blev rejsens konflikter fortalt fra positioner involveret i selve konflikterne. Parter, ofte øverst i hierarkiet, for hvem konfliktens antagonistier prægede deres eget sprog. Og her går Hakluys konfiguration af to sæt af tale igen. Transgressioner italesættes således i termer, der konfigurerer forskellen imellem forskellige sæt af tale. Vi finder et eksempel i fortællingen af Rene Laudonniere, kaptajn på en rejse til Florida. Her opstår der uenigheder som følge af rygter, der flourer i besætningen. Pludselig fyldes beretningen med ord, og der nævnes blandt meget andet en bog ”fuld af alle slags uanstændige smædeord og sladder imod mig”. Det ender med et mytteri, men da mytteristerne i et stjålet skib straffes af Gud, må de vende tilbage til Laudonniere. Dette giver anledning til en iscenesættelse af konfrontationen imellem sæt af ord, da Laudonniere her ’gengiver’ sin tale til mytteristerne og lader denne figurere som narrativets klimaks, der geninstallerer et virksomt fællesskab (Hakluyt 1903-05 vol. 1: 37ff.).

Enhver tale, som ikke enten gentog det gode fællesskabs mantraer eller på andre måder fortalte om det, som der var givet licens til at erfare, var dømt til at være synd. At have del i rejsen var enten at realisere denne ved at lede fællesskabet qua kongemagtens bud eller at være en del af det tavse arbejdende fællesskab. Denne sidste mulighed gør i beretningerne besætningen identisk med det travlt beskæftigede skib, der således repræsenterer fællesskabets virksomhed. I en fortælling om en gruppe englænderes flugt fra et arabisk fængsel etableres en orden igennem arbejdet med at klargøre et skib. Alle gør noget: ”der var ingen tid misbrugt, ingen mand ledig og ingen mands arbejde dårligt anvendt eller forgæves” (Hakluyt 1903-05 vol. 5: 161). Lignende billeder af det travlt beskæftigede fællesskab uden mellemrum findes i de mange beretninger om uvejr. I det gode fællesskab er der således ikke tid til tale. Der er kun arbejdet, der bliver synonym med rejsen. I fortællingen af en rejse under ledelse af Martin Frobisher mobiliseres fællesskabet til arbejde, da det kræver en ekstra indsats at klargøre skibene til hjemrejsen:

Vi færdiggjorde hele værket. Og det var nu på høje tid at rejse, for mændene var trætte, deres sko og tøj udslidte, bundene på deres kurve revet i stykker, deres redskaber ødelagte (Hakluyt 1903-05 vol. 5: 314).

Fællesskabet viser sig direkte på mændenes slidte kroppe og tøj, som markerer deres tavse tilhørsforhold til hierarkiet. Et velordnet

arbejde er også resultatet af førnævnte Laudonnieres tale til sit folk. At ordet 'travel' på dette tidspunkt stadig havde et betydningsoverlap med 'travail' støttede denne retorik om rejsen som hårdt arbejde (Fuller 1995: 28ff).⁴

I fortællinger om det gode fællesskab figurerer skibet som et billede på et fællesskab, der i sit arbejde er enstemmigt. Det er et fællesskab, der går i et med skibet, som bliver et billede på dets virksomhed. Med Rancières læsning af Platon in mente kan man her skimte konturerne af en 'arkepolitik', der som hos Platon viser fællesskabet som den perfekte sammenvævede enhed, hvori ingen forstyrrende sammenblandinger finder sted (Rancière 1999: 62ff.). Skibet som et sted for tale udgør derfor pr. definition en problematisk fortælling, da det kompromitterer det eksterne billede af fællesskabet i perfekt, arbejdsom harmoni. I denne helhed er der ingen muligheder for meninger og udsagn fra andre end den stemme, der via kongemagten funderer rejsens fællesskab. Enhver overskydende tale falder udenfor fællesskabets demarkationslinje.

Den nationale historie om sørejsen

Den senere historiografi om sørejsen arvede noget af sit sprog fra Hakluyts samlinger af fortællinger om store og små fællesskaber og deres 'sygdomme'. På den ene side var rejsen en realisering af et samfunds essens, og på den anden side figurerede skibet som en arena, hvori konflikter adskilte den gode tale fra den skadelige, forvirrede summen fra dækket og muliggjorde funderingen af et enstemmigt fællesskab. Disse distinktioner passede glimrende til den nationalromantiske dagsorden, der generelt prægede det 18. og 19. århundredes historiefortællinger og som ydermere arvede Hakluyts iscenesættelse af historiefortællingen som en fortsættelse af den gode tales orden. At tale om sørejsen blev at tale om den engelske nations storhed på havene. En triumferende fortælling om hvordan et lille ørige i Europas udkant blev til verdens centrum, der bragte civilisationen med sig ud i verden (Louis 1999: 7). Hakluyts drøm ført ud i livet.

I denne historie blev store mænds ord drivkraften. Heltedige kaptajner og vise konger, der med list fik narret verden ud af kløerne på den spanske arvefjende. Med denne teleologi blev et af de

afgørende spørgsmål om rejsen, hvorvidt den var en succes og derfor bidrog til udfoldelsen af imperiet. Denne succes blev set som afhængig af kaptajnernes politiske evner, der naturligvis indbefattede evnen til at snyde modstanderen, men i mindst ligeså høj grad evnen til at holde skibets mange ord i skak. Og denne italesættelse af skibet og rejsen ligger åbenlyst i forlængelse af den tradition, som Hakluyt havde grundlagt.

Den nationalistiske historie var således optaget af skibet som et sted for konflikt og brugte disse splittelser til at distingvere de sande helte fra de, der ikke var projektet værdigt. F.eks. hyldede man figurer som Sir Francis Drake, da han var i stand til at holde sit fællesskab sammen som en perfekt enhed. Her var der ingen mumlen eller mytterier, og dette var vigtigt for:

Der er intet hvorigennem en flådekommandørs evner kan gives en mere retfærdig bedømmelse, end det herredømme han besidder over sin besætnings sind.

som det lyder i en af tidens prominente historiske fremstillinger af William Desborough Cooley (Cooley 1830: 260). I dette udsagn finder man en implicit forestilling om, hvem der besidder evnen til at gøre historie og en forståelse af et folk, som kun kan manifestere sig som forstyrrelsen af fællesskabets virksomhed. Og fordi Drake var en god politiker, kunne han bidrage til, at England opdagede sin egen styrke og realiserede sit potentiale (Cooley 1830: 261ff). Cooley gengiver i denne fortælling både Hakluyts store fortælling om fællesskaber, der trues af 'idleness', men også de små fællesskabers konflikter gengives i sproget fra forbindelsen imellem rejseberetninger og tidlig historiografi.

En del af historien handler derfor i dette skema om at hædre det værdige, men disse distinktioner var direkte forbundet med evnen til at fastholde hierarkiet ombord på skibet. Et hierarki, der blev set som en nødvendighed i en fortælling, der handlede om at få udrettet noget. Derfor kunne den gode politik også kun komme fra hierarkiets top, imens enhver tale, der ikke stemte nøje overens med en funktion i skibets orden fremstod som en blokering af muligheden for at realisere det store fællesskab. Værst var sørøverne, der ikke respekterede disse distinktioner. William Dampier, der startede sin karriere som sørøver og senere blev kaptajn på flere legitime ekspeditioner, synes trods sine evner at være blevet ødelagt af dette forkerte fællesskab. Cooley fortæller:

Dampier, om end en god sømand, synes at have været en dårlig kommandør. Han havde levet for længe blandt sørøverne til at antage den værdige holdning, som er nødvendig for at indgyde respekt. For med sin upassende familiaritet overdrog han den tone af lovløs lighed som han havde lært i sine tidlige år til sin besætning. (Cooley 1830: 316).

Som resultat af denne familiaritet og tone af lovløs lighed kan Dampiers ord ikke få fællesskabet til at fungere og hans ekspeditioner ender i mytterier og desertioner. Sørøveren er derfor ikke blot kriminel, men også figur for en orden af ord, der er skandaløs i denne type historiefortælling, fordi den fremstår som ord uden plads. Ord, der ikke svarer til nogen plads i det velordnede skibs fællesskab. Denne konstruktion stammer direkte fra rejsens eget sprog. Vi finder den eksempelvis også hos Kaptajn Woodes Rogers, der selv havde Dampier med som pilot på sin jordomsejling fra 1708 til 1711. Rogers udtrykker sig igennem dele af sin beretning kritisk imod sørøvernes ord, hvis beretninger er upålidelige (måske er dette også en indirekte kritik af Dampier selv). Rogers giver sin egen historie sandhedsværdi ved at distingvere sin egen skrift med sørøvernes 'romantiske beretninger' og 'mærkværdige fortællinger'. Hans egen skrift har ikke til hensigt at underholde, men i stedet 'blot at fortælle sandheden' (Rogers 1712: xvi). Men denne sandheds fremkomst er ikke kun et spørgsmål om stil. Det handler om, at rejsens ord må komme fra et velordnet sted i rejsen. Derfor tilføjer Rogers:

Vedrørende disse sørøvere må jeg tilføje, at de levede uden regering. Så når de mødte bytte fråsede de øjeblikkeligt det hele væk og når de fik penge og alkohol spillede og drak de til alt var opbrugt. Og under disse udskjelser var der ingen forskel imellem kaptajn og besætning, for da officererne ikke havde andet mandat end hvad majoriteten gav dem, blev de udskiftet ved ethvert påfund, hvilket delte dem og forårsagede hyppig strid og adskillelse, af hvilken årsag de ikke kunne udrette noget bemærkelsesværdigt (Rogers 1712: xvii).

Det, som gør sørøveren skandaløs er manglen på distinktioner imellem forskellige talende parter, og denne mangel har direkte effekt på talen i deres fællesskab, som for Rogers fremkommer som 'strid og adskillelse'. Uenigheder lammer deres fællesskab. Dette er den 'tone af lovløs lighed', som Cooley angriber i sin fortælling.

Denne videreudvikling af Hakluyts fortælling om rejsen brugte på

denne vis rejseberetningernes egne distinktioner af tale i det maritime hierarki, hvis politik derved sneg sig med ind i de historiske fremstillinger større narrativer om en nations storhed. I dette spil blev ordet givet til den retfærdige, hvis stemme fik lov til at overdøve mislydene og fortælle sin egen eksemplariske triumf. Rejsens fællesskab endte dermed som den korrigerede, enstemmige monolog, der sikrede betydningen af dette hierarki af tale.

Den videnskabelige historiefortælling

Den akademiske historieskrivnings fremkomst i slutningen af 1800-tallet ændrede ved denne fortællestruktur. Uden i første omgang at forlade nationen som det fællesskab, der måtte fortælles om, satte den en ny dagsorden i historien om sørejsen.

Denne type historier har i forhold til sine egne standarder for fremskridt gjort kvantespring. Den har kastet lys over obskure rejser og afklaret hvilke ord, der er pålidelige og hvilke, der kan afskrives som fiktion. Dette betyder, at den har givet ordene en pudsig status, hvor overskuddet af ord forsøges korrigeret ved at sammenholde dette med andre typer ord, der i denne ramme tager form som beviser. Derved kan ordene gives plads. Enten stammer de fra pålidelige tunger, eller også har de ingen betydning for sandheden om rejsen. Det afgørende i arbejdet med rejseberetningerne som kilder til en historisk sandhed blev for denne tradition validering eller falsificering – et skema, der sætter to typer af tale imod hinanden. Og dette arbejde afslørede, at rejsens fortællinger bar præg af nogle afgørende svagheder. F.eks. var de populært læsestof for en bred læserskare, og denne berøring med folket påvirkede deres evne til at berette sandfærdigt. Percy G. Adams fortæller i et stadigt ofte citeret værk:

Rejselitteratur var populært. (...) Læsere var afhængige af det, ikke blot for fakta om en verden i færd med at vokse sig større og mere spændende, men også for underholdning – det eventyrlige, det eksotiske og det utrolige. En intelligent læser kunne imidlertid hurtigt opdage, at nydelse nogle gange er en forførende ledsager for den slags profit, der forventes af rejsebøger og at konsekvensen heraf var, at informationerne deri ofte var for særlige, uoriginale eller for underholdende (Adams 1962: 223).

Fordi teksterne cirkulerede lod de sig bøje i denne berøring, hvor fakta og fiktion bliver indistinkte, da teksternes værdi er ren 'pleasure'. 'Pleasure'

tilhører folket, men sandhed vedrører særligt den intelligente læser. De rejssende, der gav et billede af verden forårsagede derfor, at dette billede blev ”misfarvet og forvrænget i hver af sine dele fra regering til naturhistorie.” (Adams 1962: 235)

Med denne forsejling af sandheden er der ikke længere et overskud af ord om fællesskaber. I stedet er der en sandhed om rejsen, og denne tager form af årsagsforklaringer. At fortælle hvorfor rejsen skete, er at lokalisere ordenes betydning i entiteter, der ikke lod sig påvirke af ordenes upålidelighed. Selvom de videnskabelige historiefortællinger ofte har været bevidste om rejsens mange konflikter, har disse konflikters ord ikke spillet nogen væsentlig rolle i fortællingen om rejsen. Historikeren Glyndwr Williams leverer et godt eksempel på en fortælling, som blotlægger en række konflikter, men i sidste ende afskriver rejsens fortællinger som et slør, man må se igennem for at komme til sandheden om rejsen. Efter at have introduceret rejseberetningerne fortæller Williams:

Få af disse ekspeditioner var uden kontroverser og de deraf følgende beretninger var ofte øvelser i selvretfærdiggørelse. Jeg har forsøgt at skrabe overfladens glans af de trykte narrativer for at vise, hvad der ligger under (Williams 1997: xiv).

Ordene er blot falske fremkomster af konflikter, som har deres ophav på et niveau, hvor kun videnskabens udsyn kan lokalisere dem. Sandheden om rejsens fællesskaber, dvs. dens årsager og konsekvenser, kan ikke findes i sproglige uoverensstemmelser, men må i stedet bevises, fortolkes eller lokaliseres gennem historikerens metodiske greb. Derved bliver overskuddet af ord til en tavs hob, som kun historikeren kan give betydning ved at arrangere dem i forhold til historievidenskabens skemaer.

Med Rancière in mente ser vi her, hvordan videnskabeliggørelsen af historiefaget har medført, at talehandlingernes begivenheder her afskrives som falske fremkomster af en virkelighed, der ligger bag denne. Historiens videnskabelige forklaringsmåde har været at lokalisere det skjulte under det synlige (Rancière 1994: 9). Denne model deler historiografien med socialvidenskaberne og særligt sociologien (Rancière 1999: 92). Dermed etableredes en videnstopografi, hvor et ikke umiddelbart tilgængeligt niveau har kunnet forsikre den historiske sandhed imod ordenes homonymitet (Rancière 1994: 33). I stedet for sprogets forvirrede fremkomster fandtes love om årsager. Dette betød, at man har udskiftet en kausalitet (der binder sig til kongemagtens bud) med en anden (der gør det muligt at

binde begivenheder til deres usynlige samfundsmæssige fundament). Derved får ordene en plads, hvor deres ustyrlighed ikke længere kan forstyrre betydningen af de fællesskaber, som historikere forsøger at grave ud af historien.

Hvor den nationalistiske historiefortælling dømte sine aktører efter et kriterium om succes og lod dens helte være emblemer for vellykket politik, blev den videnskabelige historiefortælling til dommer over fortælleres pålidelighed, og denne pålidelighed kunne udelukkende testes med reference til bagvedliggende beviser. Philip Edwards, der har skrevet om rejseberetningers konstruktioner giver os et eksempel på en sådan topografi: ”Vi er til enhver tid bevidste om, at vores adgang til folk og begivenheder er gennem en tåge skabt af energien fra partisk genskabelse” (Edwards 1994: 222). Hvor denne fremstillingsform åbnede feltet for genstande, der kunne undersøges og dermed tog ordene ud af mundene på de sejrende for at fortælle andre historier, gjorde den samtidig enhver rejsende delvist tavs ved at lade talen udspille sig afskåret fra historiens sandhed. Fællesskabets ord var nu endegyldigt uden egentlig betydning for rejsens sandhed, og hverken hierarkiets fortælling af sig selv eller besætningernes mumlende tunger kunne nu udsige sin egen betydning. Overskuddet af ord gik fra at være et politisk problem til at være en fejkilde i et skema, der fandt sit fundament andetsteds (Eks. Parry 1963: 21ff, 84ff. Williamson 1946: 4ff). Denne tradition arvede sin forgængers fokus på motiverne bag begivenhederne, men i stedet for noble hensigter og slet begær fandt den årsager, som kunne bindes til sin tids bevægelser.

Konklusion

Det videnskabelige paradigme kan betragtes som et brud med tidligere historiefortællings konfiguration af forholdet imellem ordene og sandheden, men i det problematiske forhold imellem fællesskabet og ordene, som Rancière har lokaliseret, ligger denne forskydning af rejsens ord snarere som kulminationen på en udvikling, der startede med Hakluyts grundlæggelse af feltet 300 år forinden. Denne udvikling kan ses som en løbende forskydning af rejsens ord. Disse spillede i første omgang en prominent, men problematisk rolle i en historiografi, der gjorde dem til en del af sin egen fortælling om fællesskaber og deres blokeringer. Den nationalistiske fremstillingsform arvede denne form, og lod sine helte tage ordet. Den gav ordet til bestemte parter i det maritime sprogs konflikter og gjorde

derved løbende ordenes uoverensstemmelser mere tavse. En tavshed, som cementeredes af en videnskabelig tradition, der endegyldigt har udvisket ordet og spørgsmålet om dets fællesskaber fra sit sprog. Fælles for alle disse bevægelser har været et forsøg på at styre ordene og sætte historien i modsætning til ordenes dobbeltheder. Rejsens sandhed er blevet etableret ved at give ordene og deres overskud plads, kontekst, årsager og motiver, som på hver sin måde har bragt disse ord til enstemmighed og til sidst har taget dem helt ud af munden på deres talere. En endelig triumf for Platons styrmand.

Noter

- 1 Alle citater er egen oversættelse.
- 2 Hakluyt iscenesætter sin egen teksts virkning ved at fortælle, hvordan lignende historier havde mobiliseret ham selv til arbejde.
- 3 Indtil slutningen af 1700-tallet blev sørejsens historie primært fortalt igennem store 'collections' af rejseberetninger. Redigeringen varierede fra det uberørte til omskrivning.
- 4 Mary C. Fuller har skrevet om denne retorik som udtryk for national selvretfærdiggørelse (Fuller 1995: 15ff).

Litteratur

- Adams, Percy G. (1962): *Travelers and Travel Liars*, Berkeley: University of California Press
- Armitage, David (1998): "Literature and Empire" i Nicholas Canny (red.), *The Oxford History of the British Empire*, Vol. 1. Oxford: Oxford University Press, s. 99-123
- Cooley, William Desborough (1830): *The History of Maritime and Inland Discovery*, Vol. 2, London: Longman
- Edwards, Philip (1994): *The Story of the Voyage*, Cambridge: Cambridge University Press
- Fuller, Mary C. (1995): *Voyages in Print: English Travel to America*, Cambridge: Cambridge University Press
- Fuller, Mary C. (2008): *Remembering the Early Modern Voyage*, New York: Palgrave
- Hakluyt, Richard (1877): *A Discourse Concerning Western Planting*, Cambridge: Press of John Wilson and Son
- Hakluyt, Richard (1850): *Divers Voyages Touching the Discovery of America and the Island Adjacent*, London: The Hakluyt Society
- Hakluyt, Richard (1903-05): *The Principal Navigations, Voyages, Traffiques & Discoveries of the English Nation*, London: The Hakluyt Society
- Louis, Roger (1999): "Introduction" i Robert Winks: *The Oxford History of the British*

- Empire*, Vol 5. Oxford: Oxford University Press, s. 1-42
- Mancall, Peter (2007): *Hakluyt's Promise*, New Haven: Yale University Press
- Parry, J.H. (1963): *The Age of Reconnaissance*, New York: Mentor Books
- Platon (2003): *Staten*, København: Museum Tusulanum Forlag
- Rancière, Jacques (1999): *Disagreement*, Minneapolis: University of Minnesota Press
- Rancère, Jacques (1995): *On the Shores of Politics*, London: Verso
- Rancière, Jacques (1994): *The Names of History*, Minneapolis: University of Minnesota Press
- Rancière, Jacques (2011): *The Politics of Literature*, Cambridge: Polity
- Rogers, Woodes (1712): *A Cruising Voyage Round the World*, London: A. Bell
- Stafford, Robert A. (1999): "Exploration and Empire" i Robert Winks: *The Oxford History of the British Empire*, Vol 5. Oxford: Oxford University Press, s. 290-302
- Williams, Glyndwr (1997): *The Great South Sea*, New Haven: Yale University Press
- Williamson, James A. (1946): *The Age of Drake*, 2. udg., London: Macmillan